MAŞINA SE OPREŞTE

— “The Machine Stops” 1909 —

de Edward Morgan Forster[1]

[1] Forster Edward Morgan (1879-1970)

Traducerea: M. Bodean şi L. Huică

I. NAVA SPAŢIALĂ

Imaginaţi-vă, dacă puteţi, o cămăruţă hexagonală ca un fagure de albină. Camera nu e luminată prin intermediul unei ferestre şi nici de o lampă, dar cu toate acesta e plină de o strălucire plăcută. Nu există ventilatoare, şi totuşi aerul este proaspăt. Nu există nici un instrument muzical, şi totuşi, în momentul în care începe contemplaţia mea, această cameră vibrează de sunete melodioase. Un fotoliu în centru, lîngă el un birou — aceasta e toată mobila. Şi în fotoliu stă o femeie înaltă cam de 5 picioare şi avînd o faţă foarte albă. Ei îi aparţine această cameră.

O sonerie electrică sună.

Femeia atinse un întrerupător şi muzica se opri.

„Trebuie să văd cine este” — gîndi ea şi îşi puse fotoliul în mişcare. Ca şi muzica, fotoliul era acţionat mecanic şi o duse pînă în cealaltă parte a camerei, unde insista soneria:

— Cine e? întrebă ea.

Avea vocea iritată, întrucît fusese întreruptă deseori de cînd începuse muzica. Cunoştea cîteva mii de persoane; în cîteva direcţii relaţiile umane avansaseră considerabil. Dar cînd ascultă în radioreceptor, întreaga-i faţă fu un zîmbet şi spuse:

— Foarte bine. Să stăm de vorbă. Mă voi izola. Nu aştept să se întîmple nimic important în următoarele cinci minute, deci pot să-ţi acord cinci minute, Kuno. Apoi trebuie să-mi ţin prelegerea despre „Muzica în perioada australiană”.

Atinse butonul de izolaţie, aşa încît să n-o mai deranjeze nimeni. Apoi acţionă asupra întrerupătorului de lumină şi cămăruţa fu inundată de întuneric.

— Zi repede! spuse ea iritată. Zi repede, Kuno. Mă aflu în întuneric şi îmi pierd timpul. În nu mai mult de 15 secunde apăru o lumină albăstruie şi în curînd putu vedea imaginea fiului său care trăia pe cealaltă parte a Pămîntului; în acelaşi timp şi el putu vedea imaginea mamei sale.

— Kuno, cît eşti de încet!

El zîmbi.

— Îţi cam place să hoinăreşti.

— Te-am mai căutat, mamă, dar erai întotdeauna ocupată sau izolată. Am ceva special să-ţi comunic.

— Ce e băiete? grăbeşte-te. De ce nu mi-ai transmis prin poşta pneumatică?

— Pentru că prefer să-ţi spun personal. Vreau...

— Ei, bine?

— Vreau să vii să mă vezi!

Vashte îi urmări faţa în imaginea albăstruie.

— Dar te văd! exclamă ea. Ce doreşti mai mult?

— Nu vreau să te văd prin ecran, spuse Kuno. Nu vreau să-ţi vorbesc prin maşina asta plictisitoare.

— O, spuse mama sa, puţin impresionată. Nu trebuie să spui nimic împotriva maşinii.

— De ce nu?

— Nu se cade.

— Vorbeşti ca şi cum Maşina ar fi fost construită de vreun zeu, strigă băiatul. Cred că te rogi. Ei, cînd eşti nefericită, nu uita că maşina a fost făcută de oameni.

— Dar ţie îţi sugerează stelele vreo idee? Ce interesant trebuie să fie, povesteşte-mi.

— Mie mi se pare că seamănă cu un om.

— Nu înţeleg.

— Cele patru stele mari sînt umerii şi genunchii omului. Cele trei stele din mijloc seamănă cu centurile pe care le purtau oamenii înainte, iar celelalte trei stele agăţate seamănă cu o sabie.

— O sabie?

— Oamenii purtau săbii ca să omoare animale şi alţi oameni.

— Nu mi se pare o idee grozavă, dar oricum e originală. Cînd ţi-a venit ideea asta prima dată?

— Într-o navă.

Kuno se opri, şi ei i se păru că fiul ei se întristase. Nu era sigură, pentru că maşina nu transmitea şi nuanţe ale expresiei. Dădea numai ideea generală a persoanelor — o idee care era destul de bună pentru un scop practic, gîndi Vashti.

Inefabila creştere, care era considerată ca o esenţă a relaţiilor de către o filosofie discreditată, era total ignorată de maşină, tot aşa cum inefabila creştere a unui strugure era ignorată de fabricanţii de fructe artificiale. Ceva „destul de bun” fusese cu mult timp în urmă acceptat de rasa noastră.

— Adevărul e, continuă el, că aş vrea să mai revăd stelele astea; sînt nişte stele ciudate. Şi n-aş vrea să le văd din navă, ci de pe Pămînt, aşa cum au făcut-o strămoşii noştri cu mii de ani

în urmă. Vreau să vizitez Pămîntul.

Ea fu şocată.

— Mamă, trebuie să vii, măcar să-mi explici ce găseşti rău într-o vizită pe Pămînt.

— Nu găsesc nimic rău, răspunse ea, controlîndu-se. Dar nici nu găsesc vreun avantaj. Suprafaţa Pămîntului nu este decît praf şi noroi, nici o urmă de viaţă. Şi, în afară de asta, ai nevoie de un respirator pentru că altfel aerul rece te ucide. Aerul ăsta ucide pe oricine.

— Ştiu, dar cred că îţi dai seamă că îmi voi lua toate măsurile de prevedere.

— Şi apoi...

— Da?

Se gîndi puţin şi îşi alese cuvintele cu grijă. Fiul ei avea un temperament ciudat şi voia să-l convingă să nu facă această expediţie.

— Este contrar spiritului erei! afirmă ea.

— Asta înseamnă că eşti contra maşinii?

— Într-un fel, dar...

Imaginea lui de pe ecran păli.

— Kuno!

Kuno se izolase.

Pentru un moment, Vashti se simţi singură.

Apoi aprinse lumina şi la vederea camerei ei, plină de strălucire şi presărată de butoane electrice, se învioră. Erau butoane şi comutatoare - peste tot — butoane pentru mîncare, pentru muzică, pentru haine. Apoi mai era butonul pentru o baie fierbinte, prin apăsarea căruia din podea apărea un bazin din imitaţie de marmură, plin cu apă caldă, plăcut mirositoare. Mai era şi butonul pentru apă rece. Exista şi butonul care producea literatură. Şi, desigur, mai erau şi butoanele cu ajutorul cărora comunica cu poselinii ei. Deşi nu conţinea nimic, camera era în legătură cu tot ceea ce iubea în lume.

Următoarea mişcare a lui Vashti fu să închidă comutatorul de izolare şi toate acumulările din ultimele trei minute izbucniră. Camera se umplu de zgomote produse de sonerii şi tuburi acustice. Cum arăta noua mîncare? Putea s-o recomande? Avusese ea vreo idee în ultima vreme? Ar putea cineva să-i împărtăşească ideile? Şi-ar lua ea angajamentul să viziteze creşele la o dată apropiată? Să zicem, într-o lună.

La cele mai multe din aceste întrebări îşi răspunse cu iritare — o caracteristică în creştere în această eră a vitezei. Ea spunea că noua mîncare e groaznică. Că nu-şi putea lua angajamentul să viziteze o creşă. Că nu poate avea o idee proprie, dar că i se împărtăşise una — că patru stele în interiorul cărora se află alte trei seamănă cu un om, se îndoia de conţinutul acestei idei. Apoi întrerupse legăturile, căci era timpul să-şi ţină lecţia despre muzica australiană.

Sistemul greoi al instrumentelor fusese abandonat de mult, nici Vashti şi nici auditorul ei nu se clinteau din camerele lor. Ea stătea aşezată în fotoliu şi vorbea, în timp ce ei o ascultau şi o vedeau destul de bine din fotoliile lor. Deschise cuvîntul cu o referire nostimă la muzica din epoca pre-mongolă şi continuă descriind marele avînt pe care îl luase muzica în perioada următoare cuceririi chineze. Inaccesibile şi primitive erau metodele lui I-San-So şi ale şcolii din Brisbane, i se părea că studiul lor ar putea să răsplătească un muzician din ziua de astăzi: aveau prospeţime şi aveau, mai presus de toate, idei.

Lecţia sa, care dură 10 minute, fu apreciată, şi, la sfîrşit, ea şi mulţi dintre cursanţii ei ascultară o prelegere despre mare. Marea era generatoare de idei, vorbitorul o vizitase recent. Apoi Vashti mîncă, vorbi cu mulţi prieteni, făcu o baie şi îşi comandă patul.

Patul nu era pe placul ei. Era prea mare şi el îi plăceau paturile mici. Orice plîngere ar fi fost fără rost pentru că dimensiunea paturilor era aceeaşi în toata lumea şi orice încercare de a obţine o altă dimensiune ar fi implicat o modificare în maşină. Vashti se izolă şi trecu în revistă tot ce se întîmplase de cînd îşi comandase patul ultima oară. Idei? Aproape de loc. Evenimente? Să ia invitaţia lui Kuno drept un eveniment?

Lîngă ea pe birou se afla o rămăşiţă a epocii dezordinii — o carte. Aceasta era Cartea Maşinii. În ea se găseau instrucţiuni împotriva oricărei întîmplări neprevăzute. Dacă îi era cald sau frig, sau era abătută, sau nu-şi găsea un cuvînt, se ducea la carte şi aceasta îi spunea pe ce buton să apese. Comisia mondială o publicase.

Stînd în pat, luă cartea în mînă. Aruncă o privire prin camera luminată, ca şi cum cineva ar fi urmărit-o, Apoi, pe jumătate ruşinată, pe jumătate veselă, murmură: „O, Maşină!,

O, Maşină!” şi duse volumul la buze, îl sărută de 3 ori, îşi clatină capul de 3 ori şi de 3 ori simţi delirul supunerii. Ritualul continuă, deschise cartea la pagina 1367 unde se găsea orarul navelor din insulele din emisfera de sud, sub pămîntul cărora trăia, spre insulele din emisfera de nord unde trăia fiul ei.

Gîndi: „Am timp”.

Stinse lumina şi adormi. Se trezi, aprinse lumina, mîncă şi schimbă cîteva idei cu prietenii ei, ascultă muzică şi participă la cursuri, stinse lumina şi se culcă. Deasupra ei, în jurul ei, zumzăia în permanenţă Maşina; nu sesiza zgomotul Maşinii pentru că fusese născută în acest zgomot. Se trezi şi aprinse lumina.

— Kuno!

— Nu vreau să vorbesc cu tine, răspunse el, pînă cînd nu vii la mine.

— Ai fost pe Pămînt de cînd am vorbit ultima oară?

Imaginea lui dispăru.

Ea consultă din nou cartea. Deveni nervoasă şi se aşeză din nou în fotoliu şi îl dirija spre un perete care se deschise la o simplă apăsare pe un buton. Prin deschizătură văzu un tunel care şerpuia uşor, astfel încît ţinta nu putea fi văzută. Dacă s-ar duce să-şi vadă fiul, aici ar fi începutul călătoriei.

Desigur că ştia totul despre sistemul de comunicaţie. Nu exista nimic misterios în el. Putea comanda o maşină şi să zboare cu ea prin tunel pînă la liftul care comunica cu staţia de nave. Sistemul era folosit de mulţi ani, cu mult înainte de instaurarea universală a maşinii. Şi, desigur, studiase civilizaţia care o precedase pe a ei — civilizaţia care greşise funcţiunile sistemului şi care îl folosise pentru a duce oamenii la obiecte în loc de a aduce obiectele, la oameni. Zilele acelea nostime cînd oamenii plecau undeva să schimbe aerul în loc de a schimba aerul din camerele lor! Şi, totuşi, îi era frică de tunel: nu îl mai văzuse de cînd născuse ultimul copil. Era un tunel şerpuit, dar nu cum şi-l amintea ea; era strălucitor, dar nu atît de strălucitor cum sugerase un lector. Lui Vashti îi fu frică de o experienţă directă. Reveni în cameră şi peretele se închise din nou.

— Kuno, spuse, nu pot veni să te văd. Nu mă simt bine.

În acelaşi moment un aparat imens coborî asupra ei din tavan, în gură îi fu introdus automat un termometru, un stetoscop îi fu aşezat pe inimă. Ea stătea întinsă fără putere.

Kuno telegrafiase doctorului. Deci pasiunile umane tot mai erau întîlnite în maşină, Vashti bău doctoria pe care doctorul i-o turnă în gură şi maşinăria se retrase în tavan. Se auzi din nou vocea lui Kuno, care întrebă cum se simte.

— Mai bine. Şi apoi iritată. Dar de ce nu vii tu mai bine la mine?

— Pentru că nu pot părăsi acest loc.

— De ce?

— Pentru că, în orice moment, se poate întîmpla ceva grozav.

— Ai fost pe Pămînt?

— Nu încă.

— Atunci despre ce e vorba?

— Nu pot să-ţi spun prin intermediul maşinii.

Ea îşi continuă viaţa.

Dar se gîndea la Kuno ca la un copil, naşterea lui, creşa, singura ei vizită acolo, vizitele lui — vizite care încetaseră în momentul în care maşina îi repartizase o cameră pe partea opusă a Pămîntului. „Datoriile părinţilor încetează în momentul naşterii P. 422327483” — spunea cartea. E adevărat, dar cu Kuno era altceva — cu toţi copiii ei fusese ceva special, şi, la urma urmei, trebuia să facă această călătorie dacă el dorea. Şi „ceva grozav se poate întîmpla”. Ce însemna asta? Nesocotinţa unui tînăr, fără îndoială; dar trebuia să se ducă. Apăsă din nou pe buton, din nou peretele se deschise, şi văzu drumul prin tunel. Închizînd cartea, se ridică şi comandă o maşină. Camera ei se închise în urmă. Călătoria spre emisfera nordică începuse.

Desigur, era foarte uşor. Maşina se apropia şi înăuntru găsi fotolii exact ca ale ei. Cînd făcu semn, maşina se opri şi ea intră în lift. Aici mai era un pasager, prima creatură pe care o văzuse la faţă de luni de zile. Puţină lume mai călătorea în zilele acestea pentru că mulţimea ştiinţei avansate, Pămîntul era la fel peste tot. Relaţiile rapide de la care civilizaţia precedentă aşteptase atît se tiranizaseră prin a fi nimicite. La ce bun să mergi la Pekin cînd acesta era la fel cu Shrewsbury? De ce să te întorci la Shrewsbury cînd şi Pekinul e la fel? Oamenii se mişcau greu, toată neliniştea se concentrase în suflete.

Serviciile navelor erau o relicvă a erei precedente. Erau păstrate pentru că era mai uşor să le păstrezi decît să le opreşti sau să le reduci, dar acum depăşeau dorinţele populaţiei. Navă

după navă se ridicau de la ieşirile de la Rye sau Christchurch (folosesc numele vechi), pentru a zbura în înaltul cer şi pentru a se întoarce goale în sud. Sistemul era atît de independent de meteorologie încît, indiferent dacă cerul era senin sau înnorat, semăna cu un uriaş caleidoscop pe care se repetau periodic aceleaşi lucruri. Nava pe care se îmbarcase Vashti porni la apus acum în zori. Dar întotdeauna cînd trecea pe deasupra Rheisului se vedea nava care făcea legătura între Stelsingfor şi Brazilia. Zi şi noapte, vînt şi furtună, linişte sau cutremur nu mai constituiau o piedică pentru om. Toată literatura veche cu lauda ei pentru natură şi teama ei de natură suna la fel de greşită ca bolboroseala unui copil.

Totuşi, cînd Vashti văzu aripa uriaşă a navei în aer, teama ei pentru experienţa directă reveni. Nu era tocmai ca nava din cealaltă zonă. Şi ea trebuia să se dea jos din lift şi să intre în navă, să se supună privirilor celorlalţi pasageri. Omul din faţa ei scăpă cartea din mînă — n-a fost mare lucru, dar îi nelinişti pe toţi. Dacă s-ar fi întîmplat asta într-o cameră, podeaua ar fi ridicat-o automat, dar într-o navă acest lucru nu era posibil şi volumul sacru zăcea pe jos, Faptul fusese neaşteptat şi proprietarul îşi controla muşchii braţului să vadă ce se întîmplase, în loc să ridice cartea. Apoi cineva spuse: „O să interzicem”, şi toţi se adunară la bord, iar Vashti continuă să răsfoiască cartea, aşa cum făcuse şi pînă atunci.

Neliniştea ei interioară crescu. Aranjamentele erau demodate şi necivilizate. Exista chiar şi o însoţitoare căreia i-ar fi spus dorinţele ei în timpul călătoriei, dar trebuia să străbată toată lungimea navei pînă la cabina ei. Unele cabine erau mai bune decît altele şi ea nu o avea pe cea mai bună. Se gîndi că însoţitoarea fusese nedreaptă şi se înfurie. Uşa rotativă se închisese, nu mai putea să se întoarcă. Văzu la capătul culoarului liftul din care se dăduse jos, urcînd şi coborînd gol. Dedesubtul acestor coridoare erau camere una sub alta pînă în adîncul pămîntului şi în fiecare cameră locuia cîte o fiinţă omenească ce mînca, dormea sau se gîndea. Şi bine îngropată în acest furnicar se afla camera ei. Lui Vashti îi era teamă. „O, Maşină! O, Maşină!”, murmură ea mîngîind cartea, ceea ce o reconfortă.

Apoi laturile culoarului părură că se unesc, aşa cum fac pasajele pe care le vedem în vise, liftul dispăru, cartea care

căzuse alunecă înspre stînga şi dispăru, urmă o trepidaţie uşoară şi ieşind din tunel nava se ridică în zbor peste apele unui ocean tropical.

Era noapte. Pentru un moment, ea văzu coasta Sumatrei mărginită de fosforescenţa valurilor şi înconjurată de faruri ce-şi trimiteau fasciculele de lumină pînă departe. Dispăru şi asta şi numai stelele îi mai atrăgeau atenţia. Nu erau nemişcate, ci erau antrenate într-un continuu du-te-vino, aglomerîndu-se cînd într-un loc, cînd în altul, de parcă Universul şi nu nava se înclina. Şi aşa cum se întîmplă în nopţile senine păreau să fie în perspectivă, nu într-o navă; şi acum şir peste şir în cerul infinit, acum tăinuind nemărginirea, un acoperiş limitînd pentru totdeauna viziunea oamenilor, Ambele cazuri păreau intolerabile.

— Vom călători noaptea? întrebară pasagerii supăraţi şi însoţitoarea care fusese neatentă aprinse lumina şi trase storurile metalice. Cînd fuseseră construite navele, dorinţa de a privi în afară mai persista în rîndul oamenilor. De atunci exista numărul mare de ferestre şi lipsa de comoditate a celor care erau civilizaţi şi rafinaţi. Chiar şi în cabina lui Vashti pătrundea lumina unei stele printr-o fisură a oblonului şi după cîteva ore fu deranjată de o lumină strălucitoare care indica apariţia zorilor.

Repede cum mersese nava spre vest, Pămîntul se învîrtise către est şi mai repede ducînd-o pe Vashti şi pe însoţitorul ei spre Soare. Ştiinţa putea prelungi noaptea, dar numai cu puţin şi speranţele acelea de a neutraliza revoluţia zilnică a Pămîntului dispăruseră împreună cu speranţe mai mari. Mergeau în jurul globului tot timpul spre vest în aplauzele umanităţii. În zadar, căci globul mergea tot mai repede spre est; se întîmplaseră accidente groaznice şi Comitetul Maşinii atunci cînd a ajuns la conducere a declarat această ocupaţie ilegală şi posibilă de a fi pedepsită de către Homelessness.

Vom vorbi mai tîrziu despre Homelessness.

Desigur, Comitetul avea dreptate. Încercarea de a învinge Soarele indică ultimul interes pe care-l încercase vreodată omenirea asupra corpurilor cereşti sau asupra a orice altceva. Era pentru ultima dată cînd oamenii se uneau să gîndească la o parte din afara lumii. Soarele învinsese şi totuşi fusese sfîrşitul dominaţiei sale spirituale. Zorii, miezul zilei, amurgul nu mai atingeau nici vieţile oamenilor şi nici inimile lor şi ştiinţa se retrăsese în pămînt să se concentreze asupra problemelor pe

care era sigură că o să le rezolve.

Deci, cînd Vashti se văzu înconjurată în cabină de o lumină roşiatică fu supărată şi încercă să aranjeze storurile. Dar storurile se ridicară, şi ea văzu prin fereastră mici nori roz legănîndu-se pe fundalul albastru al cerului şi întrucît Soarele continua să se înalţe, razele sale intrară direct, re- vărsîndu-se pe perete ca o mare.

Se ridica şi cobora în funcţie de mişcarea navei, dar avansa continuu. Dacă nu era atentă ar fi izbit-o în faţă. O trecu un fior de teamă şi o chemă pe însoţitoare. Şi însoţitoarea era speriată şi nu putea face nimic, nu ştia să repare storurile. Nu putea decît să sugereze ca doamna să-şi schimbe cabina.

Oamenii erau aproape la fel peste tot, dar însoţitoarea de pe navă, probabil din cauza îndatoririlor excepţionale, era puţin ieşită din comun. Adesea trebuia să se adreseze pasagerilor prin vorbire directă şi aceasta îi dăduse o oarecare asprime şi originalitate în purtări. Atunci cînd Vashti se îndepărtase de razele de soare cu un ţipăt, însoţitoarea se purtase barbar — pusese mîinile pe ea s-o calmeze.

— Cum îndrăzneşti? exclamase pasagera. Nu-ţi dai seama ce faci!

Femeia fusese derutată şi se scuză pentru că nu o lăsase să cadă, oamenii niciodată nu se atingeau; obiceiul devenise învechit datorită Maşinii.

— Unde sîntem acum? întrebă Vashti.

— Sîntem deasupra Asiei, spuse însoţitoarea nerăbdătoare să fie politicoasă.

— Asia?

— Vă rog să-mi scuzaţi modul obişnuit de a vorbi! M-am obişnuit să numesc locurile peste care trec după numele lor nemecanic.

— Ah, îmi amintesc de Asia. De acolo veneau mongolii.

— Dedesubtul nostru se află un oraş care se chema Sinia.

— Aţi auzit vreodată de mongoli şi despre Şcoala de la Birbane?

— Nu.

— Munţii aceştia din dreapta — lăsaţi-mă să vi-i arăt. Ea împinse storul metalic. Apăru lanţul munţilor Himalaya. Odinioară, aceşti munţi erau numiţi Acoperişul Lumii.

— Ce nume!

— Trebuie să-ţi aminteşti că înainte de zorii civilizaţiei păreau un perete impenetrabil care atingea stelele. Se presupune că nimeni în afară de zei nu poate să ajungă pe culmile lor. Cît de mult am avansat datorită Maşinii.

— Cît de mult am avansat datorită Maşinii! spuse Vashti.

— Cît de mult am avansat datorită Maşinii! spuse şi un alt pasager, cel care scăpase cartea cu o noapte înainte.

— Dar ce este materia aceea albă de pe munţi?

— I-am uitat numele.

— Trageţi storurile, vă rog. Munţii ăştia nu-mi dau nici o idee.

Partea nordică a Himalayei era într-o umbră întunecată: Soarele tocmai trecea peste coasta indiană. Pădurile fuseseră distruse în epoca literaturii pentru a face ziare, dar zăpezile se trezeau la dimineţile lor de glorie.

La cîmpie puteau fi văzute oraşe în ruină, rîuri şerpuind şi cîteodată puteau fi văzute intrări subterane marcînd oraşele de azi. Peste acest peisaj alergau navele, încrucişîndu-se cu un incredibil aplomb şi ridicîndu-se cu nonşalanţă cînd voiau să scape de perturbaţiile atmosferei joase sau să traverseze Acoperişul Lumii.

— Am avansat, într-adevăr, datorită Maşinii, repetă însoţitoarea şi ascunse Himalaya în spatele unui stor metalic.

Ziua se întindea mai departe. Pasagerii stăteau în cabinele lor evitîndu-se unul pe, celălalt cu un fel de repulsie fizică şi dorind să fie sub pămînt. Între ei se aflau vreo 8 sau 10 tineri trimişi de la creşe să locuiască camerele celor care au murit pe pămînt. Bărbatul care scăpase cartea se întorcea acasă. Fusese trimis în Sumatra pentru a propaga rasa. Numai Vashti călătorea din propria-i voinţă.

La prînz mai aruncă o privire Pămîntului. Nava trecea peste un alt şir muntos, dar nu putu vedea mult din cauza norilor. Mase de rocă se întindeau dedesubt, aveau forme fantastice. Unele din ele semănau cu un om culcat.

— Nici o idee aici, murmură Vashti şi ascunse Caucazul în spatele storului metalic.

Seara se uită din nou. Traversau o mare aurie unde se găseau o mulţime de insuliţe şi o peninsulă.

— Nici aici, nici o idee, şi ascunse Grecia după storul metalic.

II. APARATUL DE REPARAT

Printr-un culoar, cu un lift, pe o cale ferată printr-o uşă mobilă, ajunse Vashti în camera fiului său care semăna perfect cu a sa. Putea spune foarte bine că vizita sa fusese inutilă. Butoanele, biroul cu cartea, temperatura, atmosfera, modul de iluminare — toate erau exact la fel. Şi dacă însuşi Kuno, carne din carnea ei, ar fi stat lîngă ea în sfîrşit, ce folos era în asta?

Întorcîndu-şi privirea, ea spuse:

— Iartă-mă. Am făcut cea mai îngrozitoare călătorie şi mi-am întîrziat cu mult dezvoltarea sufletului meu. Nu merită, Kuno, nu merită. Timpul meu e prea preţios. Aproape că m-a atins lumina Soarelui şi am întîlnit cei mai necivilizaţi oameni. Nu pot sta decît cîteva minute. Spune ce ai de spus căci trebuie să mă întorc.

— Am fost ameninţat cu lăsarea fără adăpost.

Acum îl privi.

— Am fost ameninţat cu lăsarea fără adăpost şi nu-ţi puteam spune asta prin intermediul Maşinii.

Lăsarea fără adăpost înseamnă moartea. Victima este lăsată în aer liber, ceea ce o omoară.

— Am fost afară de cînd am vorbit cu tine ultima oară. Lucrul grozav de care îţi vorbeam s-a întîmplat şi m-au descoperit.

— Dar de ce să nu mergi afară! exclamă ea. Este perfect legal, perfect mecanic să vizitezi suprafaţa Pămîntului. Recent am ascultat un curs despre mare, nu există nici o obiecţiune, oricine îşi poate comanda un respirator şi primeşte un permis de ieşire. E adevărat că nu este lucrul cel mai înţelept, şi te-am rugat să nu o faci, dar nu există nici un impediment legal pentru asta.

— Nu am cerut permis de ieşire.

— Atunci, cum ai ieşit?

— Am găsit un mod propriu.

Fraza nu avu nici un înţeles pentru ea şi el trebui să repete.

— Un mod propriu? şopti ea. Dar asta nu e bine.

— De ce?

Întrebarea o şocă peste măsură.

— Începi să idolatrizezi Maşina, spuse el rece. Găseşti că am dat dovadă de necredinţă dacă am găsit un drum propriu.

Este clar ce a gîndit Comitetul atunci cînd m-a ameninţat cu moartea.

Ea se supără.

— Nu idolatrizez nimic! strigă ea. Sînt mai înaintată. Nu te consider fără credinţă pentru că nu mai poate fi vorba despre vreo religie. Toată teama şi superstiţia care au existat vreodată au fost distruse de Maşină. Am vrut să spun doar că a găsi un drum propriu este... Şi apoi nici nu există un astfel de drum.

— Dar îţi poţi închipui că există.

— Nu există nici un alt drum în afară de ieşirile subterane pentru care trebuie să ai permis. Aşa spune cartea.

— Ei bine, cartea se înşeală, pentru că am ieşit pe propriile mele picioare.

Kuno avea o oarecare putere fizică.

În zilele acestea era un neajuns să dai dovada de putere. Fiecare copil era examinat la naştere şi toţi cei care promiteau o dezvoltare deosebită erau distruşi. Puteau umanitariştii să protesteze, dar a lăsa un atlet să trăiască nu era o dovadă de adevărată bunătate; nu ar fi fost niciodată fericit în această stare de viaţă la care îl chemase Maşina; s-ar fi simţit atras să se caţere în copaci, să facă baie în rîuri, să urce dealuri. Omul trebuie să fie adaptat la mediul înconjurător, nu? În zorii lumii, cei slabi trebuiau duşi pe muntele Taiget, în amurg, cei puternici vor suporta eutanasia, pentru ca maşina să poată progresa, pentru ca maşina să poată progresa, pentru ca maşina să poată progresa etern.

— Ştii că am pierdut simţul spaţiului. Spuneam că „spaţiul este anihilat”, dar nu am anihilat spaţiul, ci simţul spaţiului. Am pierdut o parte din noi înşine. Am hotărît să redobîndesc ce am pierdut şi am început prin a mă plimba în sus şi în jos pe peronul căii ferate din afara camerei mele. M-am tot plimbat pînă am obosit şi aşa am recăpătat înţelesul de „Aproape” şi „Departe”. „Aproape” este un loc la care pot ajunge repede pe jos, nu cu trenul sau cu nava. „Departe” este un loc la care nu pot ajunge repede pe picioarele mele, ieşirile subterane sînt departe, deşi am ajuns acolo în 38 de secunde comandînd trenul. Omul este măsura. Aceasta a fost prima mea lecţie. Picioarele omului sînt măsura pentru distanţe, mîinile sînt măsura proprietăţii, corpul lui este o măsură pentru tot ce poate fi iubit şi dorit şi puternic. Apoi am mers mai departe: atunci te-am chemat prima dată şi

nu ai vrut să vii.

După cum ştii, acest oraş este construit adînc sub pămînt, singura legătură fiind vomitoriile. Parcurgînd lungimea peronului am luat liftul pînă la următorul peron, l-am parcurs şi pe acesta şi aşa mai departe pînă am ajuns la ultimul, deasupra căruia începe Pămîntul. Toate peroanele sînt absolut la fel şi tot ce am cîştigat prin vizitarea lor a fost să-mi dezvolt simţul spaţiului şi muşchii. Cred că ar fi trebuit să mă mulţumesc cu asta — nu e puţin lucru — dar în timp ce mergeam mi s-a întîmplat ca oraşele noastre să fi fost construite în zile în care oamenii mai respirau aerul de afară şi că existaseră ventilatoare pentru muncitori. Nu m-am putut gîndi la altceva decît la aceste ventilatoare. Au fost ele distruse de tuburile de mîncare şi medicamente şi muzica pe care Maşina le-a dezvoltat în ultima vreme? Sau au mai rămas urme din ele? Un lucru era sigur. Dacă le-aş fi întîlnit, asta s-ar fi întîmplat în tunetele de la etajul cel mai apropiat de pămînt. Pretutindeni în altă parte spaţiul era justificat.

Îţi spun povestea mea repede, dar să nu crezi că sînt un laş sau că răspunsurile tale nu m-au deprimat niciodată. Nu e un lucru potrivit, nu e mecanic, nu e cuviincios să mergi de-a lungul unui tunel de cale ferată. Nu mi-a fost frică că aş putea păşi pe o linie sub tensiune şi aş putea fi ucis. M-am temut de ceva intangibil — să fac ceva la care nu se aştepta Maşina. Apoi mi-am zis: „Omul este maşina” şi am plecat şi după multe vizite am găsit o deschidere.

Tunelele, desigur, erau luminate. Peste tot e lumină, lumină artificială; întunericul este o excepţie, Aşa încît atunci cînd am văzut o gaură în cărămizi am ştiut că e o excepţie şi m-am bucurat. Am băgat braţul în aceasta deschizătură — la început n-am reuşit — dar apoi l-am tot rotit pînă am reuşit. Am scos o altă cărămidă şi am strigat în întuneric; „Vin, totuşi o voi face”, şi vocea mea răsună în întuneric. Mi s-a părut că aud spiritele muncitorilor morţi care se întorseseră în fiecare seară la lumina stelelor şi la nevestele lor şi toate generaţiile care trăiseră în aer liber mă strigau „Şi totuşi o vei face, vei veni”.

Se opri şi, oricît ar părea de absurd, cuvintele lui o mişcară, deoarece Kuno ceruse recent să fie tată, iar dorinţa lui fusese respinsă de comitet. Nu era tipul de tată în care era maşina interesată.

— Apoi trecu un tren. Trecu ca o săgeată pe lîngă mine. Făcusem destul pentru ziua aceea, aşa încît m-am tîrît înapoi pe peron, am luat liftul, şi mi-am comandat patul. Ah, ce vise! Şi din nou te-am chemat şi n-ai venit.

Every morning you got me
Small and white
Clean and bright
You look happy to meet me.

Ea spuse:

— Nu vorbi despre aceste lucruri groaznice. Mă faci nenorocită. Îţi baţi joc de civilizaţie.

— Dar mi-am redobîndit simţul spaţiului şi omul nu poate trăi altfel. Am hotărît să intru în deschizătură şi să urc prin puţ. Aşa mi-am exersat muşchii. Zile în şir am trecut prin mişcări ridicole, pînă cînd m-a durut carnea, şi m-am putut agăţa cu mîinile. Apoi am comandat un respirator şi am pornit.

La început a fost uşor. Mortarul era întrucîtva stricat şi în curînd am mai împins cîteva cărămizi şi spiritul morţilor m-a însufleţit. Nu ştiu ce vreau să spun prin asta. Spun exact ceea ce am simţit. Am simţit pentru prima dată că fusese făcut un protest împotriva corupţiei şi că, aşa cum morţii mă însufleţeau pe mine, tot aşa îi însufleţeam pe cei nenăscuţi încă. Am simţit că există umanitate şi că există fără haine. Cum aş putea să explic asta? Umanitatea părea dezvelită şi toate tuburile şi maşinăriile astea nici n-nu venit pe lume o dată cu noi şi nici nu ne vor urma şi nici nu vor însemna foarte mult cît timp sîntem aici. Dacă aş fi fost mai puternic, aş fi sfîşiat toate hainele pe care le aveam şi m-aş fi dus dezbrăcat afară la aer. Dar asta nu e pentru mine şi probabil pentru nimeni din generaţia mea. Am urcat cu respiratorul, cu hainele mele igienice şi cu tabletele hrănitoare. Mai bine aşa decît deloc.

Era o scară făcută dintr-un material primitiv. Lumina de la calea ferată cădea pe treptele cele mai joase şi am văzut că ea conducea chiar la dărîmăturile de la capătul puţului. Probabil că strămoşii noştri au trecut pe acolo de nenumărate ori ca să ajungă la casele lor. Tot urcînd, marginile aspre mi-au tăiat mănuşile şi mîinile au început să-mi sîngereze. Lumina s-a mai menţinut o vreme, pe urmă s-a lăsat întunericul, dar cel mai rău era că liniştea îmi străpungea urechile ca o sabie. Maşina merge din plin. Ştiai asta? Mersul ei ne pătrunde sîngele şi ne poate

direcţiona gîndurile. Cine ştie! Eram dincolo de puterea ei. Pe urmă m-am gîndit: „Linştea asta înseamnă că am apucat pe un drum greşit”. Dar curînd am auzit voci în linişte, ceea ce mi-a dat încredere.

Rîse.

— Am nevoie de ele. În următorul moment m-am lovit cu capul de ceva.

Suspină.

— Am ajuns la opritorul pneumatic care ne apără de aerul de afară. Poate că le-ai observat şi tu în navă. Întuneric beznă, eu pe treptele unei scări invizibile, mîinile rănite, nu pot să-ţi spun cum am depăşit această etapă, dar vocile au continuat să mă consoleze şi am căutat să-mi fixez poziţia. Presupun că opritorul avea o lăţime de vreo opt picioare. Era perfect neted. Am întins mîinile şi bănuiesc că am ajuns pînă la centru. Nu chiar pînă la centru, pentru că mîinile mele erau prea scurte. Apoi vocea spuse: „Merită S-o fac!. S-ar putea să fie un mîner în mijloc de care să te apuci şi să ajungi la noi pe propriul tău drum. Şi chiar dacă nu există vreun mîner şi chiar dacă ai cădea şi te-ai zdrobi şi tot merită; tot vei ajunge la noi pe drumul tău propriu.” Şi am sărit. Există un mîner şi...

Făcu o pauză. În ochii mamei sale apărură lacrimi, ştia că ăsta îi era destinul. Dacă n-ar fi murit azi tot ar fi murit mîine. Nu există cameră pentru o astfel de persoana în toată lumea. Îi era ruşine că născuse un asemenea fiu, ea care fusese întotdeauna plină de respect şi care avusese întotdeauna idei. Era el, într-adevăr, băieţelul pe care îl învăţase folosul comutatoarelor şi butoanelor şi căruia îi dăduse prima lecţie din carte? Părul care îi desfigurase gura arăta că avea trăsăturile unui tip sălbatic şi Maşina nu avea milă faţă de atavism.

— Era un mîner pe care l-am apucat. Spînzuram ca hipnotizat în întuneric şi am auzit zgomotul acestor activităţi ca pe o ultimă şoaptă dintr-un vis ce se termină. Toate lucrurile de care am avut grijă şi toată lumea cu care am vorbit prin tuburi îmi apăreau foarte mici. În acest timp mînerul se răsuci. Greutatea mea pusese ceva în mişcare şi m-am răsucit încet şi apoi... Nu pot descrie în cuvinte. Zăceam cu faţa întoarsă spre Soare. Sîngele-mi curgea din nas şi din urechi şi-am auzit un urlet înfricoşător. Stopul de care mă agăţasem fusese pur şi simplu zvîrlit din pămînt şi aerul pe care-l făcusem noi aici jos se

scurgea prin supapă în aerul de deasupra — ţîşnea în sus ca o fîntînă. M-am tîrît pînă acolo — deoarece aerul de deasupra durea — şi am sorbit cu înghiţituri mari din vîrf. Respiratorul meu zburase, dumnezeu ştie unde, hainele-mi erau rupte. Zăceam cu buzele lipite de gaură şi am sorbit pînă cînd sîngerarea a încetat. Nu-ţi poţi imagina ceva mai ciudat. Această scobitură în iarbă — voi vorbi despre ea peste un minut — Soarele oglindindu-se în ea, nu strălucitor, ci prin nori ca de marmură — pacea, nonşalanţa, simţul spaţiului şi, mîngîindu-mi obrazul, fîntîna aerului nostru artificial. Curînd, am zărit respiratorul, clătinîndu-se în sus şi în jos în vînt mult deasupra capului meu şi mai sus încă erau mai multe aeronave. Dar nimeni nu se uită niciodată în afara aeronavei şi, în cazul meu, nimeni nu putea să mă ia. Iată-mă împotmolit. Soarele mai strălucea prin puţ şi aşa am putut vedea ultimele trepte ale scării, dar nu aveam nici o speranţă să pot ajunge acolo. Ori m-aş fi pregătit repede să scap prin fugă, ori aş fi căzut şi aş fi murit. Nu puteam decît să mă întind pe iarbă şi, din timp în timp, să privesc în jur.

Ştiam că eram în Wessex pentru că avusesem grijă să mă documentez înainte de a pleca. Wessex se află deasupra camerei în care stăm acum de vorbă. Odată a fost un stat important. Regii acestui ţinut posedau toată coasta de sud de la Andredswold la Cornwall în timp ce la nord se afla Wansdyke care domnea peste tot acest ţinut. Să-ţi spun drept, mă aflam acolo cu un opritor pneumatic lîngă mine şi cu respiratorul tras pe cap, toţi trei într-o gaură în care creşteau iarbă şi ferigi de jur-împrejur.

Apoi deveni din nou grav.

— Am avut mare noroc ca era o gaură. Pentru că aerul începu să vină înapoi în ea şi să o umple aşa cum apa umple un recipient. Puteam să mă strecor. Am respirat un amestec în care aerul răufăcător predomina ori de cîte ori încercam să urc. Nu era foarte rău. Îmi pierdusem tabletele şi totuşi am rămas nesperat de vesel, iar în ce priveşte maşina, uitasem complet de ea. Singura mea ţintă era să ajung la capăt, unde erau ferigile, şi să văd ce obiecte se aflau dincolo.

— Am încercat să urc panta. Aerul nou era tot dăunător pentru mine, aşa încît mi-am dat drumul în jos, după ce apucasem să văd ceva cenuşiu. Soarele începuse să-şi

slăbească din intensitate şi mi-am amintit că era în Scorpion — mă documentasem şi în această privinţă. Dacă Soarele e în Scorpion şi te afli în Wessex, înseamnă că trebuie să fii foarte rapid, căci altfel întunericul o să se lase foarte repede. Aceasta a fost singura informaţie preţioasă pe care am dobîndit-o dintr-un curs şi cred că va fi şi ultima. Am încercat să respir noul aer şi să avansez pe cît posibil. Gaura se umplea foarte încet. Au fost perioade în care am crezut că sursa funcţiona cu mai puţină vigoare. Respiratorul părea să danseze în apropierea pămîntului; zgomotele nu se mai auzeau cu atîta tărie.

Se opri.

— Nu cred că asta te interesează. Restul te va interesa şi mai puţin. Nu e nici o idee şi cred că mai bine nu te-aş fi deranjat să vii. Tu eşti deosebită, mamă.

Ea îl rugă să continue.

— Nu se înserase încă atunci cînd am încercat să urc, dar Soarele dispăruse, aşa încît nu am putut vedea bine. Bănuiesc că tu, care ai traversat Acoperişul Lumii, nu vei voi să auzi o relatare despre deluşoarele pe care le-am văzut — deluşoare mici, fără culoare. Dar pentru mine ele erau vii şi tuful cară le acoperea era ca o piele sub care vibrau muşchii. Şi am simţit că aceste dealuri chemaseră oamenii din trecut cu o forţă incalculabilă şi că oamenii aceia le iubiseră. Acum ei dorm — probabil pentru totdeauna — şi comunică în vise cu umanitatea. Fericiţi sînt bărbaţii şi femeile care trezesc dealurile Wessexului. Căci, deşi dorm, nu vor muri niciodată.

Vorbea cu pasiune.

— Nu-ţi dai seama că noi sîntem cei care murim şi că aici, sub pămînt, singurul lucru care trăieşte este Maşina? Am creat Maşina să ne îndeplinească dorinţele, dar nu o putem face să ne îndeplinească dorinţele acum. Ne-a privat de simţul spaţiului şi al pipăitului, a redus orice relaţie umană şi a redus dragostea la un act carnal, ne-a paralizat trupurile şi dorinţele şi acum ne obligă să ne supunem ei. Maşina se dezvoltă, dar nu în sensul gîndirii noastre. Maşina continuă să meargă, dar nu în sensul ţe-lului nostru. Nu existăm decît ca nişte corpusculi de sînge care circulă prin arterele noastre şi dacă ar putea lucra fără noi, ne-ar lasa sa murim. Oh, nu există nici un mijloc sau, cel puţin unul — să spun oamenilor că am văzut dealurile de la Wessex, aşa cum Elfrid le-a văzut cînd i-a învins pe danezi.

Soarele apunea. Am uitat să-ţi spun că, între timp, între dealul meu şi celelalte dealuri se lăsase ceaţa care era de culoarea unei perle.

Se opri pentru a doua oară.

— Continuă — spuse mama lui. Continuă. Nimic din ceea ce spui nu mă mai poate întrista acum. M-am fortificat.

— Am avut de gînd să-ţi spun şi restul, dar nu pot. Ştiu că nu pot; la revedere.

Vashti râmase pe loc şovăind. Toţi nervii îi vibrau din cauza fiului său. Dar era şi curioasă în acelaşi timp.

— E necinstit, se plînse ea. M-ai făcut să traversez lumea ca să-ţi ascult povestea. Spune-mi acum cît poţi de repede pentru ca mă faci să-mi pierd timpul, spune-mi cum ai revenit la civilizaţie.

— O, asta! spuse el. Vrei să auzi despre civilizaţie, desigur. Ţi-am spus cînd îmi căzuse respiratorul?

— Nu, dar înţeleg totul acum. Ţi-ai pus respiratorul şi ai reuşit să mergi pe suprafaţa pămîntului pînă la o intrare subterană şi acolo comportarea ta a fost raportată la Comisia Mondială.

— Fără îndoială.

Îşi trecu mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi vrut să alunge o emoţie puternică. Apoi îşi continuă povestirea:

— Respiratorul mi-a căzut cam pe la apusul soarelui. Ţi-am spus că izvorul slăbise din intensitate, nu?

— Da.

— Pe la apusul soarelui mi-am dat respiratorul jos. După cum ţi-am mai spus, uitasem complet de Maşină şi nu am dat nici o atenţie timpului, fiind ocupat cu alte lucruri. Mi-am luat rezerva de aer pe care o puteam folosi cînd ascuţimea aerului din afară ar fi devenit intolerabilă şi pe care o puteam păstra cîteva zile cu condiţia ca vîntul să nu îl răspîndească. Pînă nu a fost prea tîrziu mi-am dat seama ce ar fi implicat oprirea fugii mele. Vezi, gaura din tunel fusese reparată. Aparatul de Reparat, Aparatul de Reparat era după mine.

Am mai primit un avertisment, dar l-am neglijat. Noaptea, cerul era mai limpede decît ziua, şi Luna care era cam cu o jumătate de cer în spatele Soarelui era în anumite momente chiar strălucitoare. Eram la locul meu obişnuit — la graniţa între două atmosfere — cînd mi s-a părut că văd ceva întunecos

mişcînd la fundul gropii şi dispărînd în puţ. În nebunia mea am coborît. M-am aplecat şi am ascultat şi mi s-a părut că am auzit un zgomot slab în adîncime.

În faţa acestei situaţii m-am alarmat, dar era prea tîrziu.

M-am hotărît să-mi pun respiratorul şi să ies din gaură. Dar respiratorul dispăruse. Ştiam exact unde căzuse — între opritor şi apertură — şi am simţit chiar urma pe care o lasase în tuf. Dispăruse şi mi-am dat seama că se întîmplă ceva rău şi mai bine aş fi fugit în celălalt aer, chiar dacă trebuia să mor, moartea alergînd spre norul care fusese culoarea perlei. N-am pornit niciodată. În afara puţului este prea groaznic. O spirală, o spirală albă şi lungă se furişa afară din puţ tîrîndu-se prin iarba luminată de Lună.

Am ţipat. Am făcut tot ceea ce n-ar fi trebuit să fac. Am lovit creatura în loc să fug de ea şi dintr-o dată aceasta se încolăci în jurul gleznei. Pe urmă ne-am bătut. Viermele m-a lăsat să alerg prin toată gaura, dar mi s-au împiedicat picioarele în timp ce fugeam. „Ajutor!”, am strigat. (Partea asta e prea îngrozitoare. Aparţine părţii pe care nu o vei şti niciodată). „Ajutor!”, am strigat. (De ce nu putem noi suferi în linişte?). „Ajutor!”, am strigat. Apoi picioarele mi-au fost legate, am căzut, am fost tras de la dragele mele ferigi şi dragele mele dealuri şi am trecut pe la apărătorul uriaş de metal, (îţi pot spune partea asta) şi am crezut că agăţîndu-mă de minerul acela aş fi putut să mă salvez din nou. Dar era ascuns. Întreaga groapă era plină de lucruri din astea. Căutam în toate părţile, din groapă altele scoteau capetele gata să acţioneze dacă va fi nevoie. Aduseseră tot ce putea fi necesar: uscături, mănunchiuri de ferigă, totul şi mergeam cu toţii în jos în iad. Ultimele lucruri pe care le-am văzut înainte de a fi pusă siguranţa în urma noastră au fost cîteva stele şi am simţit că un om ca mine trăia în cer. M-am luptat, m-am luptat pînă aproape de sfîrşit şi numai loviturile cu capul de scară m-au liniştit. Apoi m-am trezit în această cameră. Viermii dispăruseră. Eram înconjurat de aer artificial, lumină artificială, linişte artificială şi prietenii mă chemau prin intermediul tuburilor acustice să vadă dacă mai întîlnisem vreo idee nouă în ultima vreme.

Aici povestirea luă sfîrşit. Discuţiile suplimentare au fost imposibile, şi Vashti se întoarse ca să plece.

— Se va sfîrşi cu moartea, spuse ea liniştită.

— Aş vrea să fie aşa, răspunse Kuno.

— Maşina a dat dovadă de o milă fără margini.

— Prefer mila lui Dumnezeu.

— Cu această frază plină de superstiţii vrei să spui că ai putea trăi în aerul de afară?

— Da.

— Ai văzut vreodată împrejurul intrărilor subterane oasele celor care au fost excluşi după Marea Rebeliune?

— Da.

— Au fost lăsate acolo unde au pierit pentru edificarea noastră, cine se poate îndoi de asta? Suprafaţa pămîntului nu mai suportă viaţa.

— Într-adevăr!

— Ferigile şi iarba pot supravieţui, dar orice forma superioară de viaţă a pierit. L-a detectat vreo aeronavă?

— Nu.

— Atunci de unde atîta încăpăţînare?

— Pentru că le-am văzut, explodă el.

— Ce-ai văzut?

— Pentru că am văzut-o în amurg — pentru că a venit să mă ajute cînd am chemat-o — pentru că şi ea a fost înlănţuită de viermi şi mai norocoasă decît mine a fost ucisă de unul din ei care i-a străpuns gîtul.

Era nebun. Vashti plecă şi nici nu-l mai văzu în necazurile care urmară.

III. CEI FĂRĂ ADĂPOST

În anii care urmară escapadei lui Kuno, două importante lucruri se petrecuseră cu Maşina. La suprafaţă erau revoluţionari, dar în fiecare caz minţile oamenilor fuseseră pregătite dinainte şi nu făceau altceva decît să exprime tendinţe care erau deja latente.

Prima dintre acestea fu abolirea respiratoarelor.

Gînditorii avansaţi, ca Vashti, au considerat întotdeauna o nebunie vizitarea Pămîntului. Aeronavele puteau fi necesare, dar la ce bun să mergi afară din curiozitate şi să te tîrăşti o milă sau două într-o maşină terestră? Obiceiul era de prost gust şi probabil nelalocul lui: nu aducea idei noi şi nu avea legătură cu ceea ce era de fapt important. Deci, respiratoarele au fost desfiinţate şi o dată cu ele şi maşinile terestre şi, cu excepţia cîtorva conferenţiari, dezvoltarea era mai puţin acceptată. Cei

care mai voiau să vadă cum e pe Pămînt nu aveau decît să asculte un gramofon sau să privească un film. Şi chiar şi conferenţiarii au recunoscut, cînd şi-au dat seama, că o lecţie despre mare nu era cea mai stimulatoare, atunci cînd era compilată din alte lecţii care fuseseră deja ţinute asupra aceluiaşi subiect. „Feriţi-vă de ideile de prima mînă!”, exclama unul dintre cei mai avansaţi. „Ideile de prima mînă nu există de fapt. Nu sînt decît nişte impresii fizice produse de dragoste şi teamă şi în această uriaşă fundaţie cine ar face filosofie? Lăsaţi-vă ideile să fie de mîna a doua şi dacă este posibil de mîna a 10-a, pentru că atunci vor fi îndepărtate de elementul perturbator: observaţia directă. Să nu învăţaţi nimic din acest subiect al meu - Revoluţia franceză. Învăţaţi mai bine ce cred eu că a gîndit Encharman, că a crezut Urizen, că a crezut Gutch, că a crezut Ho-Yung, că a crezut Chi-Bo-sing, că a crezut L-Ycadlo Stearn, că a crezut Carlyle, că a crezut Mirabeau, că a spus despre Revoluţia franceză. Prin intermediul acestor opt mari spirite, sîngele care a fost vărsat la Paris şi ferestrele care au fost sparte la Versailles vor fi sintetizate într-o idee pe care o puteţi folosi mult mai bine în viaţa noastră de zi cu zi. Dar fiţi siguri că intermediari sînt mulţi şi variaţi pentru că în istorie o personalitate există pentru a o contrazice pe alta. Urizen trebuie să contracareze scepticismul lui Ho-Yung şi Encharman, eu însumi trebuie să contracarez impetuozitatea lui Gutch. Voi care ascultaţi puteţi judeca mult mai bine Revoluţia Franceză decît mine. Urmaşii voştri vor avea o poziţie chiar mai bună decît voi pentru că vor afla ce credeţi voi despre ceea ce cred eu şi astfel se va mai adăuga o za în lanţ. Şi, în timp, se ridică vocea lui, se va ajunge la o generaţie care nu cunoaşte fapte, este dincolo de impresii, o generaţie absolut fără culoare, o generaţie liberă de viciul personalităţii, care va vedea Revoluţia Franceză nu aşa cum s-a întîmplat şi nici cum ar fi vrut ei să se întîmple, ci cum s-ar fi întîmplat dacă ar fi avut loc în epoca contemporană Maşinii.”

Aplauze furtunoase salutară această prelegere care a exprimat un sentiment deja latent în minţile oamenilor — un sentiment că faptele terestre trebuie ignorate şi că desfiinţarea respiratoarelor era un cîştig. A fost sugerat chiar ca aeronavele să fie suprimate. Aceasta nu se face însă pentru că navele lucraseră ele însele în sistemul Maşinii. Dar din an în an erau

folosite din ce în ce mai puţin şi erau menţionate tot mai puţin de oamenii înţelepţi.

Al doilea mare eveniment fu restabilirea religiei.

Şi această idee fu exprimată în cadrul celebrei prelegeri. Nimeni nu se putea înşela asupra tonului plin de respect cu care a fost încheiat discursul şi care a trezit un ecou în inima fiecăruia. Cei care s-au supus multă vreme în tăcere acum încep să vorbească. Au descris ciudatul sentiment de linişte care i-a cuprins cînd li s-a înmînat cartea Maşinii, plăcerea pe care o aveau să repete cîteva fragmente din ea, extazul de a atinge un buton, deşi neimportant, şi de a acţiona o sonerie electrică, deşi fără rost.

— Maşina, exclamară ei, ne hrăneşte, ne îmbracă şi ne adăposteşte; prin ea putem comunica şi ne putem vedea, în ea se găseşte fiinţa noatră. Maşina este prietena ideilor şi duşmanca superstiţiilor. Maşina este atotputernică, eternă, Maşina este binecuvîntată şi înainte ca această alocuţiune să fie tipărită pe prima pagină a cărţii, ritualul se dezvoltă într-un complicat sistem de laude şi rugăciuni. Cuvîntul „religie” a fost evitat, şi în teorie Maşina era o creaţie a omului. Dar, în practică, în afară de cîţiva retrograzi, toţi o divinizau. Ea însă nu era idolatrizată uniform. Un credincios era impresionat de ecranele albăstrii prin care vedea alţi credincioşi, un altul, de aparatul de apărat pe care păcătosul de Kuno îl comparase cu viermii, altul de lifturi, altul de carte. Şi fiecare se roagă pentru una sau pentru alta, făcînd intervenţii la Maşină pentru el. Persecuţia era pretutindeni prezentă. Nu izbucnea pentru motive care vor fi expuse curînd. Dar era latentă şi toţi care nu acceptaseră minimum cunoscut drept „Confessional Mechanism” trăiau în pericolul de a rămîne fără adăpost, ceea ce însemna moartea, după cum ştim.

A atribui aceste două evenimente Comisiei Mondiale înseamnă a avea o privire îngustă asupra civilizaţiei. Este adevărat, Comisia Mondială anunţase aceste evenimente, dar era cauza lor în măsura în care regii din perioada imperialistă erau pricina războiului. Mai bine consimţeau la o constrîngere invincibilă, care nu se ştia de unde vine şi care, cînd era satisfăcută, era înlocuită cu o constrîngere la fel de invincibilă. Unei asemenea stări de lucruri i se dă numele de progres. Nimeni nu a mărturisit că Maşina era defectă. An de an a fost

servită cu o eficienţă crescîndă şi cu o inteligenţă în scădere. Cu cît un om îşi ştia mai bine datoriile, cu atît mai puţin înţelegea obligaţiile vecinului său şi în întreaga lume nu exista nimeni care să fi înţeles monstrul ca un întreg. Creierele acelea de bază pieriseră. Ce-i drept, lăsaseră directive complexe şi urmaşii lor au coordonat o bucată din aceste directive. Dar umanitatea, în dorinţa ei pentru confort, se întrecuse pe sine. A exploatat prea mult bogăţiile naturii. Încet şi cu auto- mulţumire, umanitatea s-a scufundat în decadenţă; şi progresul venise să însemne progresul Maşinii.

În ceea ce o priveşte pe Vashti, şi-a continuat viaţa pînă la următorul dezastru. A stins lumina şi s-a culcat, se sculă şi aprinse lumina. Ascultă şi ţinu prelegeri. Schimbă idei cu nenumaraţii ei prieteni şi crezu că devine din ce în ce mai înţeleaptă. Din cînd în cînd, un prieten cerea eutanasia şi lăsa camera ei sau a lui pentru cei fără adăpost. Lui Vashti nu prea îi păsa. După o lectură nereuşită cerea chiar ea eutanasia. Dar rata mortalităţii nu trebuia să depăşească rata natalităţii şi de aceea Maşina o refuza. Necazurile au început treptat cu mult înainte ca ea să-şi dea seama de acest fapt.

Într-o zi, a fost foarte uimită de primirea unui mesaj de la fiul ei. Ei nu comunicau niciodata, neavînd nimic în comun, deşi auzise din surse indirecte că el mai trăia încă şi că fusese transferat din emisfera nordică, unde se purtase atît de rău, în emisfera sudică într-o cameră aproape de a ei.

— Vrea să-l vizitez? se gîndi ea. Niciodată. Niciodată. Şi nici nu am timp.

Nu, aceasta era o nebunie.

El refuza să-şi vizualizeze faţa în ecranul albăstrui şi, vorbind din întuneric, spuse în mod solemn:

— Maşina s-a oprit.

— Ce spui?

— Maşina se opreşte. Ştiu bine, cunosc simptomele.

Ea izbucni în rîs.

El a auzit-o şi s-a supărat. Apoi n-au mai vorbit.

— Îţi poţi imagina ceva mai absurd? spuse ea unui prieten. Un om, care a fost fiul meu, crede că Maşina se opreşte. Ar fi de-a dreptul o necuviinţă ca să nu-i spun nebunie.

— Maşina se opreşte? zise prietenul. Ce înseamnă asta? Această frază nu-mi dezvăluie nimic.

— Nici mie.

— Presupun că nu se referă la necazul pe care l-am avut de curînd cu muzica.

— O, nu, sigur că nu! Hai mai bine să vorbim despre muzică.

— Te-ai plîns autorităţilor?

— Da, şi mi-au spus că e nevoie de o reparaţie şi m-au îndreptat către Comitetul pentru repararea aparatelor. M-am plîns de aceste gemete ciudate care mutilează simfoniile şcolii din Brisbane. Parcă ar fi cineva suferind. Comitetul pentru repararea aparatelor a spus că defecţiunea va fi remediată în curînd.

Vag îngrijorată, şi-a reluat viaţa. Pe de-o parte, defecţiunea cu muzica a enervat-o, iar pe de altă parte nu putea uita cuvintele lui Kuno. Dacă el ar fi ştiut că muzica nu putea fi reparată — dar nu putea s-o ştie, pentru că ura muzica — dacă el ar fi ştiut că ceva e în neregulă, „Maşina se opreşte” ar fi fost exact genul de remarcă veninoasa pe care ar fi făcut-o. Bineînţeles că el a făcut această remarcă la întîmplare, dar coincidenţa o supăra şi, de aceea, ea se adresă cu oarecare irascibilitate Comitetului pentru repararea aparatelor. (CRA)

Comitetul a replicat ca şi mai înainte că defectul va fi remediat în curînd.

În curînd! Imediat! spuse ea. De ce m-aş îngrijora de defectele muzicii? Lucrurile întotdeauna sînt puse la punct. Dacă nu faceţi reparaţia imediat, mă voi adresa Comisiei Mondiale (CM.).

— Nici o plîngere personală nu este primită de CM, replică CRA.

— Atunci prin cine trebuie să-mi înaintez plîngerea?

— Prin noi.

— Atunci, mă plîng.

— Plîngerea dumneavoastră va fi înaintată cînd îi va veni rîndul.

— S-au mai plîns şi alţii?

La această întrebare CRA a refuzat să răspundă.

— Păcat! îi spuse ea unui alt prieten. Niciodată n-a existat o femeie mai nenorocită ca mine. De-acum încolo n-o să mai fiu niciodată sigură de muzica mea. E din ce în ce mai rău, de fiecare dată cînd o comand.

— Şi eu am necazuri, replică prietenul. Cîteodată ideile îmi sînt întrerupte de un uşor zgomot neplăcut.

— Ce este?

— Nu ştiu dacă este în capul meu sau din perete.

— Plînge-te, în orice caz.

— M-am plîns. Şi plîngerea mea va fi înaintată la CM cînd îi va veni rîndul.

Timpul trecea şi ei n-au mai resimţit aceste defecţiuni. Defectele nu fuseseră remediate, dar în ultima vreme ei reuşiseră să se adapteze tuturor capriciilor Maşinii. Geamătul din simfoniile din Brisbane nu o mai enerva pe Vashti; îl accepta ca pe o parte a melodiei. Sunetul neplăcut din cap sau din perete nu mai era resimţit de prietenul ei. Şi la fel s-a întîmplat şi cu fructele artificiale care începuseră să mucegăiască, cu apa care începuse să aibă un miros neplăcut şi cu rimele nepotrivite pe care Maşina de poezii începuse să le emită. De toate acestea s-au plîns cu amărăciune la început, apoi le-au acceptat şi le-au uitat. Lucrurile au continuat să se înrăutăţească.

Dar cu defectarea aparatului de dormit lucrurile s-au petrecut altfel. Aceasta a fost cea mai serioasă oprire, într-o bună zi în întreaga lume (Sumatra, Wessex, nenumăratele oraşe din Courland şi Brazilia) paturile comandate de proprietarii lor obosiţi n-au mai apărut. Pare un fapt ridicol, dar de aici a început colapsul umanităţii. Comitetul responsabil cu căderea a fost asaltat de reclamaţii care au fost îndreptate ca de obicei către CRA care, la rîndul său, i-a asigurat că plîngerile lor vor fi înaintate CM-ului. Dar nemulţumirea a crescut, deoarece omenirea nu era suficient adaptată unei vieţi fără somn.

— Cineva se amestecă în treburile Maşinii, au început ei să spună.

— Cineva încearcă să se facă rege, să reintroducă elementul personal.

— Să-l pedepsim pe acel om cu lipsa de adăpost.

— Să o salvăm! Să răzbunăm Maşina! Să răzbunăm Maşina!

— Război! Ucideţi omul!

Dar CRA a intervenit şi a domolit panica prin cuvinte bine alese. A mărturisit că însăşi Repararea Aparatelor necesită o reparaţie.

Efectul acestei mărturisiri a fost admirabil.

— Desigur, spuse un renumit conferenţiar, cel care vorbise despre Revoluţia Franceză, el care umplea de splendoare fiecare nouă decădere, desigur că nu vom insista cu plîngerile noastre acum. Repararea Aparatelor ne-a tratat atît de bine în trecut, încît acum sîntem cu toţii alături de ea şi vom aştepta răbdători refacerea. Vor veni timpuri bune în care va continua să-şi îndeplinească bine obligaţiile. Între timp, să încercăm să ne descurcăm fără paturi, fără tablete şi fără dorinţele noastre mărunte. Sînt sigur că aceasta ar fi dorinţa Maşinii.

Această cuvîntare a fost aplaudată la sute de mile depărtare. Maşina îi mai lega încă. Prin adîncul mărilor, pe dedesubtul lanţurilor muntoase mergeau firele prin intermediul cărora se putuse auzi şi vedea. Numai bătrînii şi bolnavii rămăseseră nerecunoscători, deoarece circula zvonul că şi eutanasia era dereglată şi că durerea reapăruse printre oameni.

Şi de citit era greu. Pătrunsese ceva în atmosferă care îi diminuase din luminozitate. Erau perioade cînd Vashti reuşea cu greu să vadă pînă la capătul încăperii. Şi aerul devenise rău mirositor. Plîngerile deveniseră tot mai puternice, remediile erau neputincioase, iar tonul conferenţiarului era eroic atunci cînd striga: „Curaj! Curaj!” Ce importanţă are, atîta timp cît Maşina continuă să meargă? Pentru ea lumina şi întunericul erau totuna. Şi, deşi lucrurile s-au mai îmbunătăţit după o vreme, strălucirea n-a mai fost aceeaşi şi umanitatea nu s-a mai refăcut de cînd intrase în criză. Se purtau discuţii nebuneşti despre „măsuri” despre o dictatură provizorie, şi locuitorilor Sumatrei li s-a cerut să se acomodeze cu lucrurile staţiei centrale situate în Franţa. Dar pentru cei mai mulţi, panica domnea şi oamenii îşi consumau forţele rugîndu-se cărţii, dovadă palpabilă a puterii Maşinii. Teroarea era gradată — o dată apăreau veşti pline de speranţe — Aparatul de Reparat era aproape reparat — duşmanii Maşinii fuseseră desfiinţaţi — noi centre nervoase care lucrau chiar mai bine luaseră naştere. Dar veni o zi cînd, fără cel mai mic avertisment şi fără vreun semn prealabil de slăbiciune, întregul sistem de comunicaţie se prăbuşi. În toată lumea, lumea aşa cum înţelegeau ei.

În acel moment, Vashti ţinea un curs şi remarcile ei anterioare avuseseră mare succes. Continuînd însă, cursanţii rămaseră tăcuţi şi la concluzie nu se mai auzi nici un sunet. Aceasta îi displăcu şi de aceea chemă un prieten specialist s-o

încurajeze. Nici un sunet: desigur că prietenul dormea. Şi aşa se întîmplă şi cu prietenul următor pe care încercă să-l sune şi tot aşa pînă îşi reaminti remarca lui Kuno „Maşina se opreşte”.

Fraza tot nu însemna nimic. Dacă eternitatea s-ar opri, desigur că, curînd, va fi pusă din nou în mişcare.

De exemplu, mai era foarte puţin aer şi lumină — atmosfera se îmbunătăţise cu cîteva ore mai înainte. Şi apoi mai exista Cartea şi atîta timp cît există Cartea, era un semn de siguranţă.

Apoi se prăbuşi, căci o dată cu încetarea activităţii veni o teroare neaşteptată — liniştea.

Nu cunoscuse niciodată liniştea şi apariţia ei aproape că a omorît-o pe Vashti — a omorît multe mii de persoane. Chiar de la naştere fusese înconjurată de un zumzet continuu. Şi, nedîndu-şi seama ce face, apăsă pe buton, acela care deschidea uşa celulei.

Uşa celulei se deschise, pentru că nu avea nici o legătură cu staţia centrală care murea departe, în Franţa. Se deschise, dîndu-i speranţe lui Vashti, care crezuse că Maşina fusese reparată. Se deschise şi văzu tunelul şerpuind şi ducînd spre libertate. Aruncă o privire şi apoi se retrase. Pentru că tunelul era plin de oameni — ea fusese aproape ultima în oraş care se alarmase.

Oameni din toate părţile o împingeau înapoi şi acesta era un coşmar din visele ei cele mai urîte. Oamenii se tîrau, ţipau, încercînd să respire, atingîndu-se unii de alţii, dispărînd în întuneric şi împingîndu-se de pe peronul căii ferate. Unii se băteau pe lîngă soneriile electrice, încercînd să comande trenuri care nu mai puteau fi comandate. Alţii chemau eutanasia, alţii cereau respiratoare sau huleau Maşina. Alţii stăteau la uşile celulelor lor, temîndu-se ca şi ea şi întrebîndu-se dacă să plece sau să rămînă. Şi în toată aceasta hărmălaie era linişte - liniştea care este vocea pămîntului şi a generaţiilor trecute.

Nu era mai rău decît singurătatea. Ea închise uşa din nou şi se aşeză să-şi aştepte sfîrşitul. Dezintegrarea continua însoţită de îngrozitoare zgomote. Valvele care închideau aparatul medical erau probabil slăbite pentru că se rupseseră şi atîrnau hidoase din tavan. Podeaua s-a clătinat şi a aruncat-o pe Vashti din scaun. În sfîrşit, se apropia spaima finală — lumina începea să scadă, şi ea ştiu că lunga zi a civilizaţiei se termina.

Se învîrtea prin cameră rugîndu-se să fie salvată în orice caz, sărutînd Cartea, apăsînd buton după buton. Urletele din afară creşteau în intensitate, pătrunzînd chiar prin pereţi. Încet, strălucirea celulei ei scădea, reflexiile butoanelor de metal se pierdeau. Acum nu mai putea să vadă biroul şi nici Cartea, deşi o ţinea în mînă. Lumina urma zborul sunetului, aerul urmărea lumina şi vidul se întorcea în caverna din care fusese de atîta timp dat afară. Vashti continuă să se învîrtă, ca unii credincioşi, ţipînd, rugîndu-se, lovind butoanele cu mîini sîngerînde.

De-abia acum ea se refugie în suflet. Cel puţin aşa mi se păru, înainte ca gîndirea mea să se oprească. Dacă s-a refugiat în timp, nu pot să-mi dau seama. Ea răsuci din fericire chiar întrerupătorul care elibera uşa şi aerul care o învălui, şoaptele care îi răsunau în urechi îi spuneau că se află din nou în faţa tunelului şi a peronului pe care văzuse oamenii luptînd. Acum nu se mai luptau. Rămăseseră doar şoapte şi mormăieli. Acolo în întuneric mureau cu sutele.

O podidiră lacrimile.

Tot lacrimi îi răspunseră. Cei doi plîngeau pentru omenire, nu pentru ei înşişi. Nu puteau suporta gîndul că acesta era sfîrşitul. Înainte ca tăcerea să fie completă, inimile li s-au deschis şi au ştiut atunci ce este mai important pe Pămînt: Omul, floarea cărnii, cea mai nobilă dintre creaturile vizibile, omul care l-a făcut odată pe Dumnezeu asemănător cu sine însuşi. Şi şi-a oglindit puterea în constelaţii, minunatul om murea încătuşat în straiele pe care şi le ţesuse. Secol după secol s-a trudit şi iată răsplata.

Într-adevăr, veşmîntul părea la început ceresc, împroşcat cu culorile culturii, cusut cu firele propriei negări. Şi ceresc a fost atîta timp cît a fost un veşmînt şi nimic mai mult, atîta vreme cît omul putea să-l lepede după voie şi să trăiască prin esenţa pe care o constituie sufletul său şi prin esenţa tot atît de divină pe care o constituie corpul sau. Păcatul împotriva corpului, acesta era lucrul pentru care plîngeau mai ales, şi secolele de greşeli împotriva muşchilor şi nervilor şi a celor cinci simţuri cu ajutorul cărora puteau cunoaşte.

— Unde eşti? şopti ea.

Vocea lui din întuneric îi răspunse: „Aici”.

— Mai e vreo speranţă pentru noi, Kuno?

— Nici una pentru noi.

— Unde eşti?

Ea se tîrî către el peste cadavre. Sîngele li se împrăştie peste mîini..

— Mai repede, şopti ea. Mor! Dar ne putem atinge, ne putem vorbi şi asta nu cu ajutorul Maşinii.

El o sărută.

— Ne-am întors la noi înşine. Murim, dar ne-am recîştigat viaţa aşa cum era în Wessex cînd Elpid i-a învins pe danezi. Ştim ce ştiu ei afară, ei care sălăşiuiau în norii de culoarea perlelor.

— Dar, Kuno, este adevărat, mai există încă oameni pe suprafaţa pămîntului? Nu este acest îngrozitor întuneric adevăratul sfîrşit?

El răspunse:

— I-am văzut, le-am vorbit, i-am iubit. Se ascund în ceaţă şi ferigi pînă cînd civilizaţia noastră se va sfîrşi. Astăzi ei sînt cei fără de adăpost, mîine...

— O, mîine... Un nebun va porni din nou Maşina mîine.

— Niciodată, spuse Kuno, niciodată. Omenirea a învăţat lecţia.

Pe măsură ce vorbea, tot oraşul se împrăştiase ca un fagure. O navă spaţială pătrunse prin intrarea subterană pe un chei în mină. Se izbi de pămînt explodînd şi despicînd galerie după galerie cu aripile sale de oţel. Pentru o clipă au văzut visurile moarte şi, înainte de a li se alătura, petice din cerul nepătat.

[Originally published in „Oxford and Cambridge Review” Nov. 1909]